

'RESEARCH JOURNEY' International E- Research Journal
Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)
Special Issue 182 (F)- Contemporary Innovation in Library Science
UGC Approved Journal

ISSN :
2348-7143
April-2019

Impact Factor - 6.261

ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S
RESEARCH JOURNEY

International E-Research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

April-2019 Special Issue - 182 (F)

Contemporary Innovation in Library Science

Guest Editor:

Dr. Nilesh N. Gawande
Principal,
Late B. S. Arts, Prof. N. G. Science &
A. G. Commerce College, Sakharkherda
Tq. Sindkhed Raja, Dist. Buldhana

Executive Editor:

Mr. Prakash S. Kolhe
Librarian,
Late B. S. Arts, Prof. N. G. Science &
A. G. Commerce College, Sakharkherda
Tq. Sindkhed Raja, Dist. Buldhana

Chief Editor:

Dr. Dhanraj Dhangar (Yeola)

Local Organising Committee

Dr. R. P. Zanke	Dr. M. N. Gawande	Prof. S. V. Jaunjal	Dr. S. R. Dutonde
Prof. P. S. Kolhe	Prof. S. R. Gawai	Dr. P. R. Gaikwad	Prof. G. D. Kakade
Prof. P. P. Thakare	Prof. S. S. Gawai	Dr. R. P. Kitke	Prof. A. G. Barde
Dr. P. R. Mahalle	Prof. A.S. Ghayal	Dr. C. S. Khodre	Dr. R. V. Chaurpagar
Dr. N. P. Tale	Prof. P. S. Shimbre	Prof. S. R. Nagmote	Dr. V. R. Panse
	Prof. A. G. Kulkarni	Prof. R. V. Popalghat	

SWATIDHAN INTERNATIONAL PUBLICATIONS

For Details Visit To : www.researchjourney.net

© All rights reserved with the authors & publisher

Price : Rs. 800/-

Published by -

© Mrs. Swati Dhanraj Sonawane, Director, Swatidhan International Publication, Yeola, Nashik
Email : swatidhanrajs@gmail.com Website : www.researchjourney.net Mobile : 9665398258

INDEX

No.	Title of the Paper	Author's Name	Page No.
1	E-Resources Services in College Libraries in Digital Era	Dr. Vijay Jadhao	07
2	Application of Ontologies in Academic Digital Libraries	Dr. Vilas Ubhale	11
3	Evaluation of E-Pg Pathshala	Dr. A. S. Sonone	15
4	Innovative Technologies, Trends, Services & Practices in Academic Library.	Dr. K. O. Mandgaonkar	19
5	Knowing Digital Library	Dr. Umesh Deshmukh	22
6	Status of Green Library Movement in India: Challenges and Role of Librarians	Gajanan Ghayal	25
7	Total Quality Management and Library	Harsha Kambe	29
8	Use of E- Resources for Development of Higher Education	Jitendra Dange	33
9	Impact of Mobile Technology on Law Libraries	Kailas Pawar	38
10	New Avenues to Learn English Communication with ICT	Kishor Bhagwat	41
11	Information of Communication Model and Process	Ku. Chhaya Khanzode & Dr. Ravindra Sarode	45
12	Content Analysis of Annals of Library and Information Studies (2004 – 2012)	Ku. Jaya Wankhade & Dr. Devendra Bhongade	57
13	Use of E-Journals among Research Assistants in Dr. PDKV, Akola : A Survey	Mr. Sachin Kadam & Dr. Vikram Dahifale	65
14	Effective Management of E-Resources	Nitin Satpute	76
15	Role of Libraries and Information Centre towards the Society	Sanjay Yadav	81
16	Information Management Skills : A Focus for this Decade	Sau. Meena Vaidya	85
17	Internet of Things (IoT) Use in Libraries	Shekhar Dixit	88
18	RFID Technology in Libraries and Role of Librarian	Sudhir Sangole	93
19	Growth and Development of Library and Information Science	Sunil Makode	97
20	Importance of Digital Library and Information Literacy Programme	Umesh D. Band	100
21	E – Journals and Library	Vijay Gaikwad	103
22	Usage of Social Media among Students and Faculties of J.T. Mahajan College of Engineering, Faizpur : A Study	Yogaraj Firke & Dr. Govardhan Aute	106
23	Academics Colleges Students Satisfaction Respect to Library and Information Resources Services	Yogesh Sarap	113
24	Use of Modern Technology in the Library and Search Information Need and Seeking Behavior of Student	Sarika Choudhary	115
25	आधुनिक तंत्रज्ञानाचा ग्रंथालयातील वापर	डॉ. प्रतिभा वराडे	120
26	वाचन हेच समृद्ध जीवनाचे रहस्य उपक्रम : सामाजिक जबाबदारीने प्रेरित रेणुका कॉलेज ग्रंथालयातील एक उत्कृष्ट सेवा	रमणिक लेनगुरे	123
27	पोर्टलचे ग्रंथालयात महत्व	डॉ. स्वाती शंभरकर	131

पोर्टलचे ग्रंथालयात महत्व

Dr. swati S. Shambharkar (Librarian)
Dr. L.D. Balkhande College Of Arts
& Commerce Pauni. Bhandara. (M.S.)

सार :-

पोर्टल तयार करतांना dE;qfuVh पेक्षा पोर्टल मध्ये dUVsUVyk जास्त महत्व असते किंवा असे ही म्हणता येईल की सामान्य शोधतंत्रा पेक्षा प्रगत शोध पद्धती यामध्ये माहिती सादरीकरणासाठी दर्जेदार तंत्र असून माहितीचा दर्जा हा उच्च प्रतीचा असतो. पोर्टल हे केवळ इंटरनेट तंत्रज्ञानावर अवलंबून राहणारे साधन असून विविध स्वरूपात माहिती उपलब्ध करून देणारी ही एक आदर्श व्यवस्था आहे.

सध्या ग्रंथालय मध्ये इंटरनेट तंत्रज्ञानाचा विकास हा डीजीटल मध्यमाद्वारे विविध स्वरूपातील माहिती जसे इ-स्रोत , इ-जर्नलस तसेच डिजिटल ग्रंथालयाचा विकास ही सर्व माहिती बघितल्याचे माहिती चा महापुराची परिस्थिती निर्माण होत असते. संशोधन कर्त्याला योग्य माहिती मिळण्यासाठी वरील साधना वर उपलब्ध राहावे लागते कारण नेमकी माहिती डिजिटल स्वरूपात मिळवणे सोपे राहिले नाही. नेमकी व अचूक माहिती दळून राहते किंवा ती शोधण्यासाठी नेमके साधन उपलब्ध होत नाही ,याची जाणीव ग्रंथपाल तसेच विषय तज्ञांना असते यावर एक उपाय म्हणून पोर्टल ही नवीन संकल्पना उदयास आलेली आहे.

पोर्टल :-

ग्रंथालय व्यवसाईकांचा दृष्टीकोनातून पोर्टल या संकल्पाने चे वर्णन करायचे ते असे "पोर्टल हे एक नेहमीचा वेबसाईट चा तुलनेने वैद्विशिष्टपूर्ण माहितीचे साधन आहे. ज्यामध्ये विविध सेवांचे एकत्रीकरण (Intergration) असेल , वापरण्याचा दृष्टी ने सोयीचे (Costemised) असेल तसेच व्याक्तिगत वापरणासाठी हि त्यात विशेष सोय (personalized) असेल, त्यातील माहिती हि व्हालू अॅडेड अश्या स्वरूपाच्या असतील त्यामुळे पोर्टल चा वापरानुन त्यास जोडलेल्या इ-स्रोत्रामुळे ते अगदी सहज वापरता येईल

व्याख्या :-

"पोर्टल ही एक अशी वेबसाईड आहे ज्या मध्ये इंटरनेट माध्यमं वापरून दर्जात्मक माहिती उपलब्ध करून दिली जाते" रॉबेल यांच्या मते उदानार्थ डीरेक्टरी शोध व नवीन माहिती व शेवटी संबंधित वेबसाईट कडे निर्देश करते किंवा संबंधित उपलब्ध विविध स्वरूपातील डिजिटल स्रोत्रामधून एकत्रित शोध तंत्रांचा वापर करून नेमकी माहिती संशोधकास मिळवून देणारे एक प्रगत सर्च इंजिन किंवा इंटर फेस असून ज्यायोगे वाह्य स्रोत्रातुन्ही हे उपलब्ध होते.

पोर्टल हे केवळ इंटरनेट तंत्रज्ञानावर अवलंबून राहणारे साधन असून प्रत्येक स्रोत्रांशी विविध स्वरूपात माहिती मिळविणारे एक स्रोत्र आहे असे ही मानता येईल. या संदर्भात काही उदाहरणे देता येईल. याहू सारखी वेबसाईट इन्फ्लोयव्ररीयन तसेच ग्रंथालयाची वेबसाईट या मध्ये सर्व माहिती असते. सर्व सामान्य इंटरनेट वरील वेबसाईट पेक्षा पोर्टल ची वैशिष्ट्यापूर्ण स्तर लक्षात घेता पोर्टल हे एक पायाभूत साधन मानून ही उपयोगात येते.

पोर्टल निर्मितीमागील उद्देश :

पोर्टल तयार करतांना dE;qfuVh पेक्षा पोर्टलमधील dUVsUVyk जास्त महत्व असते त्याचप्रमाणे सामान्यपद्धतीत शोधतंत्रापेशा प्रगत शोधपद्धती वापरली जाते. माहिती सादरीकरणासाठी दर्जेदार तंत्र वापरले जाते. वापरण्याची सोय महत्वाची असते माहितीचा दर्जा उच्च असतो.

पोर्टलची माहिती हाताळण्याचे तंत्र:

१. माहिती उपलब्धतेची जुनी पद्धती :-

Publisher— Library Patrons

२. पोर्टल च्या माध्यमातून माहिती उपयोगाची पद्धती

Publisher / Aggregator --- offline pattern via www with library intermediating as license to user through authentication --- library --- on site patron for print resource and inhouse use of electronic resources halm.

सध्या ग्रंथालयात ऑनलाईन डेटा वेसेस किंवा इ-जर्नल विकत घेऊन वाचकांना उपलब्ध करून देतात. वाचक माहिती शोधतांना शोध यादित असलेले मुळलेक किंवा ग्रंथ किंवा नियतकालिके त्यांचा स्वतःच्या ग्रंथालयात येतात कि नाहीत हे डेटावेस सर्च करून आलेल्या यादीत न समजल्याने वाचक समाधानी होत नाही. अशा वेळी एखाद्या इंटरफेस तयार करून तशी सेवा वाचकांना दिल्यास व मूळ उपलब्ध स्रोतांकडे त्यांना निर्देश केल्यास त्याचे समाधान होऊ शकते. एखाद्या इंडस्ट्रीजची वेबसाईट बनवली असेल तर वाचकांना त्या विषय ची माहिती त्या वेबसाईट वर मिळेल .व तो एक हॉरीझेंटल प्रॉडक्ट होईल. तसेच इंडस्ट्रीजचा कामाबद्दल तांत्रिक माहिती कर्मचार्यांना सर्व प्रॉडक्ट संबंधी माहिती साठवून, कंपनीच्या कामा संबंधी मानके तसेच पेटंट संबंधी व कंपनी लावत असलेल्या औद्योगिक शोधा बद्दल पेटंट मिळविण्या संबंधी माहिती त्यात समाविष्ट असणे आवश्यक आहे. सर्व स्रोत कंपनी च्या पोर्टल चे स्रोत होतील , व माहिती शोधतांना वाचकांना सर्च इंजिन किंवा इंटरफेस उपलब्ध केला जाईल. तर या सर्वांचा एकत्रित अभ्यास म्हणजे पोर्टल होय.

पोर्टलचे प्रकार :-

- १) हॉरीझेंटल पोर्टल
- २) कमर्शियल पोर्टल
- ३) government पोर्टल
- ४) लायब्ररी आणि प्रकाशन पोर्टल

असेही मानता येईल कि विषय, वाचक समूह, उद्देश, व्याप्ती या मुद्द्यांन आधारित पोर्टल हि असू शकतात. पोर्टल हे प्रभावी होण्या करिता customizability efficient and effective Search, controlled shariability privacy & security आजच्या तंत्रज्ञानिक युगात ग्रंथालयाचे पोर्टल असणे आवश्यक आहे. त्यामध्ये इ-जर्नलस हे बाहेरून विकत घेतले जातात. काही इ-जर्नलस निशुल्क असतात ती मिळवली जातात. त्याच प्रमाणे कोन्सोतीयाम अंतर्गत इ-जर्नलस, डेटावेसेस, e-books उपलब्ध होतात. हे सर्व डिजिटल स्रोत ग्रंथ वाचन वेबसाईटच्या माध्यमातून वाचकांना उपलब्ध केल्यास त्यांचा वेळ वाचेल व या सर्वांवर उपाय म्हणून ग्रंथालयाचे पोर्टल हे आवश्यक आहे.

(१)J. Gate (२) Scoups (३) J. stor किंवा (४) Muse हे यातील उदाहरणे आहे.

J. Gate:-

हे इ-जर्नल संबंधी पोर्टल आहे. informatice india LTD. हे २००१ मध्ये बंगलोर मधील कंपनी असून, हा एक पोर्टल सुद्धा सुरु झालेला आहे व त्यामध्ये त्याने अतिशय तांत्रिक प्रगती केलेली आहे. जागतिक आंतरराष्ट्रीय दर्जाचा ५१९९ प्रकाशित केलेल्या १५०५२ इ. जर्नलस कडे उपलब्ध आहे. त्या लेखांची माहिती या पोर्टल च्या माध्यमातून मिळते. ही सूचीबद्ध माहिती उपलब्ध केल्यावर त्या त्या लेखासाठी प्रकाशकाची वेबसाईटची जोडणीही उपलब्ध करून फुलटेस्क मध्ये देतात. इथे ऑनलाईन वर्गणी भरणे, इलेक्ट्रॉनिक डॉक्यूमेंट दिलेवारी, तसेच पूर्वी चा अंकाची archives सुद्धा कामात येतात.

J. Gate चे दोन प्रकार

J. Gate coustemild सर्विस

1) j-gate customs context (jcc)

2) j-gate custom content for कन्सोर्शिया (jccc)

j-gate ची वैशिष्टे

- १) उपयुक्त ई-जर्नलस्चे पोर्टल

- २) जास्तीत जास्त ई-जर्नल्स असलेले पोर्टल
- ३) ६६६ ई-जर्नल्स (access) सुविधा
- ४) ३४५१ ऑनलाईन निशुल्क जर्नल्स (access) उपलब्ध
- ५) जास्तीत जास्त प्रकाशकांचा लिन्क्स उपलब्ध करून देणारे पोर्टल
- ६) संघतालीकेशी जोडणी उपलब्ध
- ७) ग्रंथालयाकडे असलेले नियतकालिके लक्षात घेऊन त्याप्रमाणे केले जाणारे पोर्टल
- ८) नियतकालिक वर्गीकरण सेवा उपलब्ध
- ९) सोपी शोध पद्धती

j-gate मधील सोई

- १) ७ दिवस २४ तास सेवा
- २) हाय स्पीड इंटरनेट इनहाउस सोय
- ३) कंटेंट एकत्रीकरण (capturing) उच्च दर्जाचे
- ४) इनहाउस सॉफ्टवेअर प्रणालीचा वापर
- ५) शाश्वत (safe & reliable) सतत माहिती सेवा देण्याची व्यवस्था

www.j-gate.informindia.co.in

2) जे-स्टार (j-star) :-

Not for profit Profit पद्धतीने काम करणारी संस्था आहे. माहिती तंत्रज्ञानाचा फायदा shashani समुहास करून देणे. Humanities, Social Sciencess व sciences या विषयातील प्रमुख core नियतकालिकांचे पूर्वीचे खंड (इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात) उपलब्ध करून देण्यात भर होता. या विषयातील प्रमुख नियतकालिकांचे पूर्वेचे खंड इंटरनेटवर www इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात वाचकांसाठी उपलब्ध करण्याचे महत्त्वाचे काम जे-स्टार हे पोर्टल करीत आहे. या सोयी मुळे ग्रंथालय कडून पूर्वीचे खंड जतन करण्या साठी केल्या जाणार्या खर्चात मोठ्या प्रमाणे बचत होऊ शकते. असा या कंपनीचा दावा आहे. त्याच प्रमाणे नियतकालिकांचे सध्याचे (current) काही वर्षांचेच खंड उपलब्ध करण्या पेक्षा त्या त्या नियत कालिकांचे सुरवाती पासून ते खंड उपलब्ध करणे हे -स्टार महत्त्वाचे मानते किंवा सर्वसाधारण पोर्टल द्वारा उपलब्ध केले जाणारे सध्याचा काही वर्षेचे खंड न देता पूर्वीचाच खंडबद्दल उपलब्धता हे त्याचे वैशिष्ट्ये. ग्रंथपालांना archives बदल चा भेडसावणारा प्रश्न जे-स्टार कडून सोडवण्यात येते.

एकदा का हे पोर्टल स्वीकारले, कि विद्यार्थी, प्राध्यापक, शंशोधक, ग्रंथालयातून विभागातून किंवा परिसरातून कुठून हि जे-स्टार सेवाच लाभ घेऊ शकतात. लेख वाचण्या बरोबर, शेरीक्स ची सुविधा पोर्टल मध्ये आहे हे पोर्टल तुम्ही <http://www.jstor.org/jstor/>

Scopus (स्कोपस) :-

स्कोपस हा एक मोठा abstract आणि citation स्वरूपातील डाटाबेस आहे. जेणेकरून संशोधकांना साहित्य तसेच दर्जेदार वेब रेसोर्ट मधून तत्काळ माहिती शोधणे शक्य झाले. स्कोपस हा जलद, सोपा, तसेच विस्तृत पद्धतीने शास्त्रज्ञांना माहिती उपलब्ध करून देतो. www.scopus.com हि वेबसाईट आहे.

खालील प्रमाणे हे स्रोत आहेत

- १) १५००० दर्जेदार नियतकालिके (४००० प्रकाशकांनी प्रकाशित केलेल्या पैकी १२००० अॅकेडेमिक नियतकालिके व ५०० निशुल्क पद्धतीचे)

❖ 700 conference proceedings.

- ❖ 600 trade publications.
- ❖ 28 million abstracts.
- ❖ 245 million references.
- ❖ 250 million scientific web pages.
- ❖ 13 million patents from 4 patents offices.

याची वैशीष्ट्ये अशी सांगता येतात

- ❖ Seamless links to full text articles and library resources
- ❖ Innovative search tools
- ❖ Alert services

Muse project (म्युज) :-

प्रोजेक्ट म्युज हे एक ग्रंथालय व प्रकाशक या मधील सहकार्यांचे प्रख्यात उधर्तन होय जेणे करून शंभर फुल टेक्स्ट ग्रंथालयास परवडनार्या किमतीत मैत्रीपूर्ण पद्धतीने ३०० उच्च दर्जाची humanities arts and social sciences journals, ६० सुप्रसिद्ध प्रकाशकांनी प्रकाशित केलेली नियत कालिके इत्यादीची माहिती मिळू शकते.

म्युज प्रोजेक्ट ची सुरवात १९३३ मध्ये जॉन हॉपकिन विद्यापीठ व मिस्टन एस.आयसेन ओवर लायब्ररी यांच्या एकत्रित सहकार्याने झाली. या प्रोजेक्ट साठी मेलॉन फाँउंडेशन कडून निधी उपलब्ध झाला. या वेवसाईट अंतर्गत युनिवर्सिटी प्रेसची नियतकालिके, तसेच इतर प्रकाशकांची नियतकालिके अंतरभूत केली आहे. आजही म्युज हे not for profit तत्वावर चालते. फक्त संस्थांना हि सेवा दिली जाते.

ग्रंथसूची :-

1. Halm T.V. Digital Library, as access mangement facilitator information services use 19(4) 1949 p.p. 291-310
2. French J.C. Viles, C.L. personalized Information Environments D-lib Magazine 5(6) 2001 available at: www.alib/alib/June99?french06french.html.
3. Alimahomadi, Dariash: Designing Webliographies in an effective and simpler manner: A Step by step process Webliography, vol.1, No.1 August 2004.
4. Alimahomadi: D. Webliography: A brief report on an experience of the A.T.U. Informology1(3) 214-236,2004
5. Harris: S.R. Webliography: A Porcess of building Internet subject access. Acquisition Librarian, 17/18, 28-45, 1997